

תוכן עניינים

חלק א': עקרונות כלליים - עילות - נטלים - הערכת נזק.....	1
שער א': כללי	1
שער ב': עקרונות של העברת נטל ההוכחה בעילות תביעה בגין נזקי רכוש על-פי פקודת הנזיקין וההלכה הפסוקה	3
פרק א': סוגי הנטלים והחזקות	3
1. הנטלים	3
1.1 במישור האזרחי יש להבחין בין "נטל השכנוע" לבין "חובת הראייה"	3
1.2 "נטל השכנוע"	3
1.3 "המוציא מחברו עליו הראייה"	3
1.4 "דיני הראיות הולכים אחרי הדין המהותי"	4
2. אימתי נטל השכנוע על הנתבע?	4
3. "חובת הראייה"	4
4. מידת ההוכחה	5
פרק ב': החזקות	7
1. החזקות כאמצעי הוכחה	7
2. "חזקה שבהנחה"	7
3. חזקה שב"עובדת יסוד"	7
4. "חזקה שבעובדה"	7
5. חזקה שבחוק	7
5.1 כללי	7
5.2 חזקה שבחוק - הניתנת לסתירה	8
5.3 חזקה שבחוק - "חזקה חלוטה"	8
פרק ג': חובת הראייה ברשלנות לגבי דברים מסוכנים - סעיף 38 לפקודת הנזיקין	9
פרק ד': חובת הראייה ברשלנות לגבי אש - סעיף 39 לפקודת הנזיקין	11
פרק ה': חובת הראייה ברשלנות לגבי חיה - סעיף 40 לפקודת הנזיקין	13
פרק ו': חובת הראייה ברשלנות כשהדבר מעד על עצמו - סעיף 41 לפקודת הנזיקין	15
1. הדין	15
2. כללי	15
3. תנאי סעיף 41 ניתוח ומשמעות	15
3.1 התנאי הראשון	15
3.2 התנאי השני	16

17	3.3 התנאי השלישי
19	שער ג': קטגוריות השמאים השונות
19	פרק א': מבוא
21	פרק ב': סוגי שמאות
21	1. כללי
21	2. שמאות רכוש - תביעות נזק
21	3. שמאות חקלאית
22	4. שמאות ציוד מכני הנדסי (צמ"ה)
22	5. שמאות ימית
22	6. שמאות רכב
23	7. שמאות מקרקעין
25	שער ד': סדרי דין וראיות
25	פרק א': מבוא
27	פרק ב': כתבי טענות - תקנות 9 עד 20 לתקסד"א תשע"ח
27	1. כתב תביעה וכתב הגנה
	2. השינויים בתקנות החדשות (תשע"ח) למול התקנות הישנות (תשמ"ד)
30	
	פרק ג': בקשות ורשימת בקשות - תקנות 49 עד 55 לתקסד"א תשע"ח
31	
	פרק ד': מומחים - תקנות 87 עד 93 לתקסד"א תשע"ח
33	
	חלק ב': תביעות בשל נזק רכוש - חוק חוזה הביטוח,
37	התשמ"א-1981 ודיני חוזים
37	שער א': כללי יסוד - ביטוח רכוש
37	פרק א': ביטוח רכוש - מהות
39	פרק ב': תחולה חוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981
41	פרק ג': סוגי ביטוח שאין החוק חל או חל חלקית
	פרק ד': תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986
43	
	פרק ה': מרמה בתביעת תגמולים וניזוק תם-לב
45	
	פרק ו': נטל ההוכחה רובץ על המבטחת בטענה על-פי סעיף 26 לחוק
51	
	פרק ז': על פרשנות פוליסות ביטוח
55	
	פרק ח': על נטל ההוכחה בתביעות ביטוח ואבחנה בין סוגי הפוליסות
59	
	פרק ט': הפרת חובת הגילוי כעילת תביעה גם אם הסיכון איננו מכוסה בפוליסה
61	
	שער ב': חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981
63	
63	פרק א': מבוא

פרק ב': מהותו של החוזה בין המבוטח למבטח	65
1. סעיף 1 לחוק	65
2. דמי הביטוח תנאי מרכזי ביצירת החוזה	65
3. חוזה הביטוח - חוזה אישי	65
4. חוק חוזה הביטוח - דיני החוזים הכלליים	66
5. מועד חתימת ההצעה - מועד תחילת הביטוח	66
6. צורתו של חוזה הביטוח	66
7. דרישת המסויימות	67
8. נטל ההוכחה	67
9. היקפו של נטל ההוכחה	67
10. מידת ההוכחה הנדרשת	68
פרק ג': הפוליסה	69
1. כללי	69
2. המצאת הפוליסה ונטל ההוכחה	70
3. מהן תוצאות אי-מסירת הפוליסה לידי המבוטח?	70
פרק ד': חובה להבליט הגבלות	73
1. כללי	73
2. חובת הבלטת הגבלות וסייגים - איסור על ניסוח מעורפל	74
3. חובת המבוטח לקרוא את הפוליסה	74
4. על תניות החריגה לבלוט ולהבהב בעיני המבוטח	74
5. עקרון "ההבלטה" - המבחן לעמידה בתנאי הוא מבחן התוצאה	75
6. נטל ההוכחה מוטל על המבטח	75
7. פרשנות הפוליסה לטובת המבוטח	75
8. הוראת סעיף 3 באה להוסיף ולא להתנות על דיני החוזים	75
פרק ה': מצורפות לפוליסה	77
1. כללי	77
2. פרשנות סעיף 4 לחוק	77
פרק ו': מתן העתקים	79
פרק ז': חובת הגילוי	81
1. כללי	81
2. מטרת הגילוי הטרומ-חוזי	82
3. פניה של חובת הגילוי ונטל ההוכחה	82
4. החובה המוטלת על המבוטח - היקפה	83
5. הפרת חובת הגילוי מצד המשיב בדבר עברו הביטוחי-שריפה	84
פרק ח': תוצאות של אי-גילוי - סעיף 7 לחוק	85
פרק ט': שלילת תרופות	87
1. כללי	87
2. אי-הגילוי לא היסב נזק למבטח	87

3. היעדר קיומו של קשר סיבתי בין הפרטים שלא נמסרו למקרה הביטוח	87
4. התנהגות רשלנית של המבטח בבירור המידע החסר - בדיקת הצהרת המבוטח לפני קרות מקרה הביטוח	87
5. ניסוח בלתי-ברור או משתמע לשתי פנים של השאלון למבוטח	88
6. סעיף 8(2) לחוק - מהות ומטרה	89
פרק י': תקופת הביטוח	91
1. כללי	91
2. הוראת סעיף 9(ב) לחוק - התנאה - על דיני החוזים הרגילים	91
3. סעיף 9(ב) לחוק - דרך ראייתית להסקת הסכמת המבטח	92
4. סעיף 9(ג) לחוק - הארכת תקופת הביטוח	92
5. הודעה בעל-פה או בהתנהגות על אי-הסכמה להאריך את תקופת הביטוח	93
6. סעיף 9(ג) לחוק - חידוש הפוליסה והוספת שינויים	93
7. סעיף 9(ד) לחוק - הוראת ההשבה	94
פרק י"א: ביטול החוזה	95
פרק י"ב: מיהו מוטב	97
1. כללי	97
2. סעיף 11(ג) לחוק - זכותו של המבוטח לקבוע את המוטב או להחליפו	97
3. זכותו של הצד השלישי - המוטב	97
4. הודעה על שינוי המוטב רק לפני קרות מקרה הביטוח	98
פרק י"ג: מעמד המוטב	99
1. כללי	99
2. הבנק כמוטב - פניה ישירה למבטח	99
3. קיזוז דמי הביטוח המגיעים למבטח	100
פרק י"ד: זכויות המבוטח והמוטב	101
פרק ט"ו: המועד לתשלום	103
1. כללי	103
2. סעיף 14(א) לחוק - מועד תשלום דמי הביטוח ושכלול הסכם הביטוח	103
3. פרעון בתשלומים של דמי הביטוח - דחיית התשלום	103
פרק ט"ז: פיגור בתשלום	105
1. כללי	105
2. תכלית ההוראה ותנאיו - סעיף 15(א) לחוק	105
3. דרישה בכתב לסילוק חוב דמי הביטוח	107
4. הסרת הכיסוי הביטוחי רק לאחר עמידה דווקנית בתנאי החוק	107
5. משלוח ההתראה	108
6. סעיף 15 הינו בבחינת דין מיוחד לדין החוזים הכללי	108

108.....	7. ביטול פוליסה בהתקיים שלושה תנאים קומולטיביים
109.....	8. נטל ההוכחה למשלוח וקבלת ההתראה על כתפי המבטחת
109.....	9. הדרך לבטל פוליסה במקרה של אי-תשלום דמי הביטוח במועד
109.....	10. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה שהפוליסה בוטלה עקב אי-תשלום הפרמיה
111.....	פרק י"ז: סיכון שנתבטל
111.....	1. כללי
111.....	2. סעיף 16(ב) לחוק - תכלית
112.....	3. בעייתיות של חיתום רטרואקטיבי
113.....	4. נטל ההוכחה למועד קרות האירוע הביטוחי
115.....	פרק י"ח: חובת הודעה על החמרת הסיכון - סעיף 17 לחוק
115.....	1. כללי
115.....	2. "שינוי מהותי" מהו? - סעיף 17(א) לחוק
116.....	3. חובת הגילוי של המבוטח לאחר כריתת החוזה
117.....	4. חובת הגילוי של המבוטח בתקופת הביניים
119.....	פרק י"ט: תוצאות של החמרת הסיכון
119.....	1. כללי
119.....	2. נטל השכנוע להוכחת תנאי סעיף 18 לחוק - על המבטח
121.....	פרק כ': שלילת תרופות
123.....	פרק כ"א: הפחתת הסיכון - סעיף 20 לחוק
125.....	פרק כ"ב: אמצעים להקלת הסיכון - סעיף 21 לחוק
125.....	1. כללי
125.....	2. אין להתנות על סעיף 21 לחוק
127.....	פרק כ"ג: הודעה על קרות מקרה הביטוח - סעיף 22 לחוק
127.....	1. כללי
128.....	2. על ההודעה להתבצע מיידית עם קרות האירוע
128.....	3. די בהודעה כללית ואין צורך בפירוט של הנזק או שיעורו
128.....	4. פרשות הביטוי "מיד" על-פי הנסיבות
129.....	פרק כ"ד: בירור חבותו של המבטח - סעיף 23 לחוק
129.....	1. כללי
129.....	2. מסגרת הזמן לשיפוי המבוטח
130.....	3. השיקולים בעטיים אין להיחפז בהגשת תביעה לבית-המשפט
130.....	4. חובת המבטחת לפעול בשקידה נאותה ובאופן מידי לבירור התביעה
130.....	5. דחיית התביעה מחייבת מתן נימוקים לדחיה
130.....	6. סעיף 23(ב) לחוק - חובתו של המבוטח להמציא את המסמכים לבירור תביעתו
131.....	7. מידע שהיה בידיעת המבטחת
133.....	פרק כ"ה: הכשלה של בירור החבות

133.....	1. כללי
133.....	2. סעיף 24(א) לחוק - נטל ההוכחה רובץ על המבטח
134.....	3. הסייגים המפחיתים את החבות
135.....	פרק כ"ו: מרמה בתביעת תגמולים
135.....	1. כללי
135.....	2. היעדר קשר סיבתי בין המרמה לתשלום דמי הביטוח
135.....	3. יסודות הדיבור "מרמה" שבסעיף 25 לחוק
136.....	4. נטל ההוכחה של יסודות סעיף 25 רובץ על המבטחת
139.....	פרק כ"ז: מקרה שנגרם בכוונה - סעיף 26 לחוק
141.....	פרק כ"ח: המועד לתשלום תגמולי הביטוח
141.....	1. כללי
141.....	2. תשלום הפרשי הצמדה
143.....	פרק כ"ט: הצמדה וריבית וריבית מיוחדת
143.....	1. סעיף 28 לחוק - הצמדה וריבית
144.....	2. סעיף 28א לחוק - ריבית מיוחדת
147.....	פרק ל': סעד מיוחד - סעיף 29 לחוק
147.....	1. כללי
147.....	2. אי-הענקת הסעד על-פי סעיף 29 לחוק
148.....	3. הפרה שאין בצידה נזק או השפעה על הסיכון המבוטח
149.....	פרק ל"א: הישנות מקרה הביטוח - סעיף 30 לחוק
151.....	פרק ל"ב: התיישנות וסייג להתיישנות
151.....	1. התיישנות - סעיף 31 לחוק
152.....	2. פרשנות לשונית
152.....	3. יסודות ההתיישנות הדיונית
155.....	4. פרשנות המילים "לאחר שקרה מקרה הביטוח"
155.....	5. פירוש המונח "תביעה לתגמולי ביטוח"
156.....	6. מועד העלאת טענת ההתיישנות
162.....	7. אי-המצאת מסמך רלוונטי מביאה למסקנה כי אילו היה מומצא המסמך, זה היה פועל לרעת הצד שנמנע מהגשתו
163.....	8. המועד הקובע לתחילת מירוץ תקופת ההתיישנות בתביעת תגמולי ביטוח הוא מועד קרות התאונה
166.....	9. האם זכאי מבוטח בתביעת שיבוב לתשלומי נזקי רכוש כאשר חלה על תביעתו התיישנות
166.....	10. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של הגשת התביעה לאחר תום תקופת ההתיישנות
167.....	11. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של נזק במיזם בניה עקב תכנון לקוי
168.....	12. תביעת המנוח התיישנה בעת שהוגשה - הערעור התקבל
170.....	13. סייג להתיישנות - סעיף 70 לחוק

170.....	13.1 כללי.....
171.....	13.2 יישומו של החריג של סעיף 70 לחוק.....
	פרק ל"ג: סוכן הביטוח: הגדרה; שליחות לעניין החוזה; דמי הביטוח ומתן הודעות; תחולת חוק השליחות.....
173.....	1. כללי.....
174.....	2. "סוכן ביטוח" - הגדרה - סעיף 32 לחוק.....
176.....	3. שליחות לעניין החוזה - סעיף 33 לחוק.....
176.....	3.1 כללי.....
180.....	3.2 חובת הגילוי - סעיף 33(ב) לחוק.....
184.....	4. שליחות לעניין דמי הביטוח - סעיף 34 לחוק.....
184.....	4.1 כללי.....
	4.2 הודעת הסוכן לפיה שולמה הפרמיה במלואה מחייבת את המבטחת.....
185.....	4.3 כשל של המבוטח.....
185.....	4.4 שליחות הסוכן משתרעת גם על דרך התשלום.....
186.....	4.5 מחילה על חוב המבוטח אינו מחייב את המבטחת.....
	4.6 הצעת הביטוח ותשלום הפרמיה לסוכן מחייבת את החברה המבטחת.....
187.....	5. שליחות לעניין מתן הודעות - סעיף 35 לחוק.....
188.....	6. תחולת חוק השליחות - סעיף 36 לחוק.....
191.....	7. פוליסת הביטוח בוטלה, בשל התרשלות סוכן הביטוח במילוי הצעת הביטוח - הערעורים נדחו.....
	פרק ל"ד: מתן הודעות - סעיף 37 לחוק.....
195.....	1. כללי.....
	2. באם קיימת דרישה מיוחדת בהסכם יש ללכת לפי הוראות ההסכם.....
195.....	3. לעניין ההודעות, סוכן הוא שלוחה של המבטחת.....
	פרק ל"ה: ייחוד תרופות - סעיף 38 לחוק.....
197.....	1. כללי.....
197.....	2. הפרת חובת ההודעה.....
197.....	3. ביטול הסכם בגין פיגור בתשלום דמי ביטוח.....
198.....	4. תחולת סעיף 9ב לחוק השליחות.....
198.....	5. פניה לחוק החוזים (חלק כללי).....
	פרק ל"ו: סייגים להתניה - סעיף 39 לחוק.....
	פרק ל"ז: מהות הביטוח - ביטוח נכסים - סעיף 55 לחוק.....
201.....	1. כללי.....
202.....	2. תשלום לצד שלישי.....
202.....	3. שיטת הכינון.....
203.....	4. האינטרס הביטוחי.....

204.....	5. היעדר בעלות על רכב אינו נימוק לדחיית תביעה
207.....	פרק ל"ח: היקף החבות - סעיף 56 לחוק
207.....	1. כללי
208.....	2. סכום הביטוח
209.....	3. ההבחנה בין סוגי הפוליסות
209.....	4. אובדן מוחלט וירידת ערך
212.....	5. תוספות לרכב האם נכללות בגדר "כלי רכב מבוטח"
212.....	6. אין חובה על המבוטח להיטיב את הנזק על חשבונו
212.....	7. מחיר הרכישה איננו רלוונטי לעניין פיצוי המבוטח במקרה גניבה
215.....	פרק ל"ט: הרחבת החבות - ביטוח נכס - סעיף 57 לחוק
217.....	פרק מ': ביטוח יתר - סעיף 58 לחוק
219.....	פרק מ"א: ביטוח כפל - סעיף 59 לחוק
219.....	1. כללי
222.....	2. סעיף 59(א) לחוק
222.....	3. סעיף 59(ב) לחוק
223.....	4. סעיף 59(ג) לחוק
223.....	5. סעיף 59(ד) לחוק
225.....	6. סעיף 59 לחוק למול סעיף 62 לחוק
228.....	7. כאשר נכס אחד מבוטח אצל יותר ממבטח אחד, בגין אותו סיכון, כל המבטחים נושאים בחבות משותפת לתשלום תגמולי הביטוח, מעין ריבוי חייבים - הערעור נדחה
229.....	8. "ביטוח כפל"
230.....	9. זכות התחלוף של המבטח כלפי הצד השלישי - הערעור נדחה
232.....	10. התקיימות תנאים לכפל ביטוח
235.....	פרק מ"ב: ביטוח חסר - סעיף 60 לחוק
235.....	1. כללי
235.....	2. קביעת שעת כריתת הביטוח לבחינת שווי הנכס אינה בבחינת תנאי מקפח
236.....	3. הערכה סתמית של שמאי
236.....	4. אובדן מוחלט -אי-תחולת סעיף 60 לחוק
237.....	5. העמדת שוויו האמיתי של הנכס מול שוויה של הפוליסה
239.....	פרק מ"ג: הקטנת הנזק - סעיף 61 לחוק
239.....	1. הדין
239.....	2. חובת הקטנת הנזק - עקרון היסוד
239.....	3. סעיף 61 חובת הקטנת הנזק והפחתת תגמולי הביטוח
240.....	4. חובת הקטנת הנזק מעת קרות האירוע ואילך
247.....	5. מניעות המבטחת להעלות טענה שענייניה הקטנת הנזק

6. חברת הביטוח הפרה את חוזה הביטוח, שכן היא השהתה את התשלומים עבור הנזקים בנכס, מה שהוביל לסגירתו - "מנגנון הכינון"	251
- הערעור נדחה	251
7. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של טענת אשם תורם	253
פרק מ"ד: תחלוף - סעיף 62 לחוק	255
1. כללי	255
2. זכות ההשתתפות מול זכות התחלוף	257
3. התנאים לתביעת חברת הביטוח מכוח הסעיף	258
4. הסכם בין המבוטח והמזיק וזכות התחלוף	260
5. למבוטח אפשרות לתבוע בעצמו ולהעביר את הכספים לחברת הביטוח	261
6. סייגים ביסוד סעיף 62(ד) לחוק - האם רשימה סגורה	262
פרק מ"ה: ביטוח חובות - סעיף 63 לחוק	265
פרק מ"ו: סייגים להתניה - סעיף 64 לחוק	267
פרק מ"ז: מהות הביטוח - ביטוח אחריות - סעיף 65 לחוק	269
1. כללי	269
2. חלוקת ההגדרות לשני סוגים	269
3. מירוף ההתיישנות	270
פרק מ"ח: היקף החבות של המבטח - סעיף 66 לחוק	273
פרק מ"ט: תחולת הוראות - סעיף 67 לחוק	279
פרק נ': מעמד הצד השלישי - סעיף 68 לחוק	281
1. כללי	281
2. התנגדות המבוטח לפשרה	283
3. אין צורך בצירוף המזיק	283
4. אי-הודעה על הפשרה	284
5. תביעת שיבוב, על רקע היעדר כיסוי ביטוחי, בשל הונאה, מכוח סעיף 25 לחוק חוזה הביטוח - התביעה התקבלה בחלקה	286
פרק נ"א: פשיטת רגל או פירוק של המבוטח	289
1. כללי	289
2. דמי הביטוח ביחסים בין המבטחת והמבוטח	290
3. תביעה נגד חברת הביטוח ללא צירוף החברה שבפירוק	290
4. חברת הביטוח אינה יכולה לטעון לקיזוז חובות המבוטח כנגד תגמולי הביטוח הזכאי להם צד שלישי	293
פרק נ"ב: סייג להתניה ולפעולות - סעיף 71 לחוק	297
פרק נ"ג: סייגים לתחולה - סעיף 72 לחוק	299
שער ג': חובת תום-הלב	301
פרק א': חובת תום-הלב - סעיף 39 לחוק החוזים	301
פרק ב': חובת תום-הלב והיחסים בין המבטח למבוטח	303

פרק ג': החובה ליידע את המבוטח שאין בידו כיסוי מלא - חובת תום-הלב	305
פרק ד': דוגמאות מן הפסיקה	307
1. אי-משלוח הפוליסה וחובת תום-הלב	307
2. הפרת חובת תום-הלב	307
שער ד': תביעות נזקי רכוש עקב מעשה פריצה או גניבה	309
פרק א': מבוא	309
פרק ב': הפרת חובת המיגון	311
1. כללי	311
2. מיגון - גישת בתי-המשפט - אי-התקנת מיגון וכיסוי ביטוחי	312
3. תנאי מוקדם לתחולת הפוליסה או תנאי להקלת סיכון	315
4. מקרים שבהם לא הופעל אמצעי להקלת הסיכון בידי מבוטח יידונו על-פי סעיף 18 לחוק חוזה הביטוח, שבמרכזו עומד הסדר התשלום היחסי - הערעור התקבל בחלקו	317
5. השלכתם של שינויים בסיכון המבטח על זכויותיהם וחובותיהם של הצדדים לפוליסה	318
6. הפרת תנאי מיגון - לא עלה בידי המבטחת להוכיח שהתובע הפר את תנאי המיגון	319
פרק ג': הודעה על מקרה הגניבה	321
פרק ד': שינוי תנאי המיגון	325
פרק ה': אי-ידיעה על החריגים והסייגים בפוליסה	327
פרק ו': ביטוח חסר	329
פרק ז': תמצית ההלכה הפסוקה	331
1. זכאות לדמי ביטוח בגין פריצה לחנות	331
2. תגמולי ביטוח עבור גניבת מעמיס מסוג קטרפילר	331
3. האם עמדו המבוטחים בנטל המוטל עליהם להוכיח את אובדן היהלומים שנמסרו?	334
4. ערעור על דחיית תביעה לדמי שיפוי בגין נזקים שנגרמו עקב פריצה לבית עסק	335
5. ערעור על דחיית פיצוי בעבור טרקטור שנגנב	337
6. האם זכאי המבוטח לדמי הביטוח במקרה שהפריצה נעשתה דרך החלון?	338
7. פוליסה התקפה בישראל בלבד - גניבת יהלומים	340
8. מבטחת סבירה לא היתה מתקשרת עם התובע לו ידעה כי חלון בבית צמוד קרקע אינו מסורג ואף פתוח, גם תמורת פרמיה גבוהה יותר. הזיקה בין מקרה הביטוח לבין הפגמים שנגלו בדרישות המיגון הנה מלאה גם לעניין עצם קרות המקרה וגם לעניין היקפו	342
9. היעדר פוליסה המסדירה מקרה הפריצה	342

10. חברת המוקד התקינה את המערכת אך התרשלה בהתאמתן של דרישות המיגון, לאחר שנדרשה למצוא פתרונות חדשים עם הצבת המכולות, וכן ובשליחת התראה לנציג התובעת. כל אלו הן הפרות הקשורות בקיום התחייבויותיה לפי ההסכם.....	343
11. הנטל המוטל על מבטחת להוכיח כי מדובר במרמה מצד המבוטח הינו נטל כבד משקל, העולה על הנטל המוטל על תובע בתביעה אזרחית רגילה וזאת בשל הטלת הסטיגמה על המבוטח.....	344
שער ה': נזקי שריפה	345
פרק א': מבוא	345
1. מהות ביטוחי אש.....	345
2. נטל ההוכחה בתביעות אש.....	345
פרק ב': תמצית ההלכה הפסוקה	347
1. הגשת חוות-דעת משלימה.....	347
2. ערעור על נפקותו של הדו"ח הסודי.....	348
3. חומרת עבירת ההצתה והצורך להיאבק בה באמצעות ענישה משמעותית ומרתיעה.....	350
4. רשלנות במניעת השריפה עקב בדיקה לא מתאימה.....	352
5. בקשות המתייחסות לדו"חות כספיים כלליים לבירור ראשי נזק.....	354
6. עילת התביעה בגין רכיב המע"מ כבר התגבשה, כאשר שולמו תגמולי הביטוח למבקשים ללא רכיב המע"מ בסמוך לאחר השריפה.....	355
7. האחריות לנזקי השריפה הן על יסוד הוראת סעיף 39 לפקודת הנזיקין והן לנוכח התקיימות רכיביה של עוולת הרשלנות.....	357
8. להוכחת טענתה המשיבה לא צריכה להיזקק להוכחה שמעבר לכל ספק סביר, אלא די במאזן ההסתברות, כשכמות הראיות שתידרש תהא מוגברת ומושפעת ממהותו של הנושא וממידת החומרה של טענותיה כנגד המערער.....	358
9. על בעל דין לגלות את מלוא המסמכים המצויים בידו בשלב גילוי המסמכים, ולאפשר עין בהם, בין אם מדובר במסמכים "מועילים" ובין אם מדובר במסמכים "מזיקים".....	362
10. חוות-דעת של גורם אובייקטיבי מטעם בית-המשפט מסייעת במקרים רבים לקצר את ההליכים בתובענה - סמכויות המומחה.....	364
11. לא הוכחה התרשלות קונקרטיית של הנתבעת, במנותק משאלת חובתה הכללית לבצע בדיקות יזומות במטרה לאתר סילוף נתיכים.....	365
12. מומחה אשר ימונה מטעם בית-המשפט יכריע במחלוקת שבין הצדדים ובהתאם לכך יוכרע התיק.....	367

13. מעיון בתיק המשטרה שצורף, עלה כי החשד למקור השריפה היתה הצתה.....	367
14. הנתבעים לא הרימו את הנטל שהועבר אליהם.....	369
15. הנתבע לא הביא אסמכתא לכך שהנזק לא היה באשמתו.....	372
16. מינוי מומחה מטעם בית-המשפט בתחום חקר שריפות.....	373
17. נזק לא ממוני כפגיעה מהאוטונומיה.....	374
18. בנסיבות אלה ובשלב מתקדם זה של ההליך, בית-המשפט לא סבר כי יש להידרש להכרעה בבקשה למתן סעד מרחיק לכת של דחיה על-הסף.....	375
19. על התובעת רובץ הנטל להוכיח כי מקור השריפה הוא במקום שבו טען המומחה מטעמה וכי זה נגרם עקב טיפול לקוי במוסך הנתבעים.....	377
20. אם המבוטח מסר עובדות כוזבות או העלים עובדות בנוגע למקרה הביטוח, כאשר הדבר נעשה בכוונת מרמה, אזי המבטחת פטורה מחבותה.....	378
21. פסיקת פשרה באירוע נזקי אש על-פי סעיף 79א לחוק בתי-המשפט.....	379
22. גם אם סיבת השריפה אינה ידועה, אין הנתבע יוצא בכך ידי חובת ההוכחה הרובצת על שכמו, ועליו להוכיח כי לא התרשל.....	381
23. תיקון התביעה במקרה של נזקי שריפה.....	381
24. יסודותיו של סעיף 25 לחוק חוזה ביטוח שעניינו "מרמה בתביעת תגמולים" לא התקיימו.....	382
25. אובדן תוצאתי עקב הצתה ונזק בזדון, אינו מכוסה על-ידי הנתבעת. פניה ישירה לפוליסת הנתבעת בלבד, המרוקנת מתוכן את עצם קיומו של מסמך אישור הביטוח, אינה אפשרית.....	383
26. תקופת ההתיישנות ממועד פרוץ השריפה.....	385
27. לא היתה כל התרשלות שיכולה לבסס חבות כלפי התובעים בגין השריפה, כמו גם היעדר כיסוי ביטוחי בהתאם לתנאי הפוליסה.....	387
28. לא סביר ולא ראוי מבחינה נורמטיבית, לדרוש מתופס מקרקעין לדאוג לקיומם של אמצעים מיוחדים למניעת מעבר אש בחלקתו.....	389
29. התובעת הוכיחה את פוליסת הביטוח, את חבותה לשלם למבוטח את תגמולי הביטוח, את התשלומים למבוטח ולשמאי.....	391
30. הטלת אחריות על בעל הרכב בגין אי בדיקת מערכת החשמל של הרכב כאשר אין כל אינדיקציה מוקדמת לבעיה, אינה רצויה מבחינה של התועלת הכלכלית.....	394
31. האחריות לאירוע רובצת לפתחו של הנתבע בשל התקנה לקויה של הדוד ובשל פגמים בו.....	395
32. חוזה הביטוח גילם את ההסכמה שבין הצדדים לעניין תקרת הכיסוי הביטוחי ואין לפסוק מעבר לתקרת הפוליסה.....	398

33. התובע לא זכאי לפיצויים על רכבו שנשרף במוסך מאחר שהפקיר את רכבו ובעלותו בו פקעה ובנוסף לא הביא התובע ראיה להוכחת שווי הרכב.....	399
34. הנתבעת לא הסירה את אחריותה למקרה השריפה.....	400
35. התקלה ברכב שהובילה לשריפתו נגרמה עקב התקנה לקויה של המצבר על-ידי הנתבע.....	402
36. התובעת לא היתה ערוכה ותרמה תרומה נכבדה לנסיבות התרחשות התאונה שבה נגרמה השריפה.....	404
37. מסגרת הזמן בו מבטח צריך לשלם את כספי הביטוח.....	405
38. שינוי הגרסאות התכוף של התובע הביא לדחיית תביעתו.....	405
39. אין דבר בנוסח הלשוני של מסמכי סיכום הישיבה וההתחייבות התומך בגרסת הנתבעת כנגד התחייבותה על תשלום בגין נזקי השריפה.....	406
40. הנטל להוכיח שהמכשיר לא הותקן כשורה ובהתאם להוראות יצרן נופל לפתחה של הנתבעת ובית-המשפט הגיע למסקנה לפיה הנתבעת עמדה בנטל זה. הנטל להוכיח כי לאופן בו הותקן המכשיר אין קשר לאירוע השריפה וכי מדובר בפגם במכשיר, נופל לפתחה של התובעת. התובעת לא עמדה בנטל זה.....	408
41. נטל הראייה שלא היתה לגבי מקורה של האש או התפשטותה התרשלות, נופל לפתחם של הנתבעים.....	409
42. התובעת לא עמדה בנטל הבאת הראיות המוטל עליה, להוכיח - הן כי השריפה נגרמה בגלל כשל חשמלי והן לשלול האפשרות כי השריפה נגרמה כתוצאה מהצתה - ברמת ההוכחה הדרושה במשפט אזרחי.....	410
43. נתבעים 1 ו- 2 לא הצליחו לפרוק מעצמם את האחריות לנזקי השריפה.....	412
44. לא הוכח כי היה ברקע אירוע כלשהו שיביא להצתת רכבה של הנתבעת.....	414
45. לא תופעה חד-פעמית של שריפת אשפה לצד העמוד שקרס על המשאית היא זו שעשויה היתה לגרום לתאונה אלא תופעה חוזרת.....	415
46. במאזן ההסתברות הנדרש לצורך הכרעה זו ניתן לומר שהנתבעת פעלה כיבואן סביר.....	416
47. דליקה במוסך ונזקים כבדים.....	419
48. שריפה בקפטריה - סיבת השריפה - מכשיר חשמלי.....	419
49. שריפה שאירעה לרכב.....	421
50. שריפה למזגן שגרם לנזקים בדירה.....	422
51. מקום שהמזיק לא היה יכול היה לצפות סיכונים או נזק, אין מקום להטיל עליו אחריות בגין התממשותם, אפילו אם נתוני השטח סייעו בפועל לגרם הנזק.....	423

52. משנקבע כי מקור האש ברכב הנתבעת וכי האש עברה מרכב הנתבעת והציתה את רכב התובעת, עבר נטל הראיה לנתבעת להוכיח שלא התרשלה בקשר למקור האש או התפשטותה	425
53. כריתת חוזה ביטוח כאשר המבוטח הגיע להסכמה מלאה לביצוע הביטוח עם סוכן הביטוח וטרם הוצאה פוליסה - סוכן הביטוח כשלוחה של חברת הביטוח	426
54. האם על המבוטחים לשלול שהשריפה נגרמה או היתה יזומה בידיהם, או האם על המבטחת להוכיח זאת?	428
55. הסתרת מידע שהיה מונע עריכת ביטוח למועדון	429
56. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של נזק רכוש כתוצאה משריפה	430
57. שריפה - המועדים האפשריים לתשלום תגמולי הביטוח	431
58. שריפה - זכאותו של מבוטח לתגמולי תשלומי ביטוח במקרה של איחור בתשלום של המבטחת	432
שער ו': נזקי מים ודליפת נפט	435
פרק א': מבוא	435
פרק ב': תמצית ההלכה הפסוקה	437
1. נזקים כתוצאה מחלחול מים	437
2. סימני רטיבות שהופיעו על הקיר המשותף לחדר השינה ולחדר האמבטיה בדירה	438
3. פיצוץ צנרת מים בדירה	439
4. נזקים שנגרמו לדירה ולתכולה כתוצאה מהצפת מי גשמים	441
5. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של נזק לדירה כתוצאה מנזקי מים וצנרת	441
6. זכותה של המבטחת להיפרע מהנתבעת בשל נזקי רכוש שנגרמו לה עקב הצפת מים	442
7. תביעות תחלוף (סוברוגציה) של חברות ביטוח כנגד רשויות וגופים, שלטענת חברות הביטוח, התרשלותם גרמה לנזקי ההצפות	443
8. בנסיבות האירוע נשוא התביעה חלה גם החלופה השנייה שבסעיף 38 לפקודת הנזיקין, הדנה בדבר הנמלט מנכס ועלול לגרום נזק בהימלטו	445
9. דליפת נפט	446
10. תביעה בגין נזקי מים	447
חלק ג': תביעות בגין נזקי רכוש - רכב ושמאות רכב ...	449
פרק א': שמאות רכב - עקרונות השומה	449
1. מבוא	449
2. "ירידת ערך אובייקטיבית"	449
2.1 כללי	449

2.2 הנחיות מקצועיות לשומת נזק וחוות-דעת שמאי מתוך הנחיות	
משרד התחבורה.....	450
2.3 תאימות והתאמת חלקי חילוף לרכב בעת עריכת שומה על-פי	
הנחיות משרד התחבורה	454
2.4 הנחייה מקצועית של משרד התחבורה בדבר "חוות-דעת	
נגדית"	455
3. אבחנה בין ירידת ערך "טכנית" לירידת ערך "מסחרית"	456
3.1 כללי	456
3.2 כללי ועדת ששון אינם מחייבים בהכרח אלא ניתן לסמוך גם על	
שיטת חישוב עצמאית להערכת הנזק	456
4. חישוב ירידת הערך	457
5. "שמאות רכב" - "שמאי רכב" - "מתמחה בשמאות רכב"	458
5.1 השמאי והמתמחה	458
5.2 קריטריונים לאימון מתמחים וכלל התמחות - מתוך קובץ	
ההנחיות המקצועיות לשמאי רכב של משרד התחבורה	459
5.3 הנחיית משרד התחבורה לגבי "כללי התנהגות ואתיקה	
מקצועית"	460
6. "נזק גולמי" - "אובדן גמור" (total loss) - היחס בין המושגים.....	461
6.1 כללי	461
6.2 חישוב נזק גולמי לרכב - על-פי הנחיות מקצועיות של משרד	
התחבורה	463
6.3 הלכה פסוקה	464
7. "אובדן גמור" - "total loss"	466
7.1 כללי	466
7.2 ההנחייה המקצועית של משרד התחבורה לגבי רכב ב"אובדן	
גמור"	467
7.3 ההלכה הפסוקה	467
8. "אובדן גמור להלכה"	469
9. "אובדן גמור" - "אובדן גמור להלכה" - תגמולים - תביעה	
ייצוגית	470
10. "שווי רכב"	471
11. "רכב שיצא מכלל שימוש"	472
12. "שימוש ברכב שניזוק" (בדיקת בטיחות על-פי תקנה 309 לתקנות)	
- "נזק בטיחותי" - "שלדה"	473
12.1 כללי	473
12.2 הנחיית משרד התחבורה בדבר איסור תיקון שלדת מרכב	
באמצעות חיבור משני חלקים	474
12.3 הנחיית משרד התחבורה בדבר "דיווח על תיקון נזק בטיחותי	
של רכב"	475

476.....	12.4 ההלכה הפסוקה
477.....	13. "חובת נאמנות"
477.....	14. "איסור ביצוע שומת נזיקין במוסד לא מורשה"
478.....	15. "איסור שימוש בחלק משומש"
478.....	16. "חלק"
	פרק ב': חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח),
479.....	התשמ"א-1981
483.....	פרק ג': אמצעי האכיפה המינהלית - העיצום הכספי
483.....	1. כללי
483.....	2. קביעת העיצום הכספי
485.....	3. תהליך הטלת העיצום הכספי על המפר
485.....	4. קביעת סעיפי ההפרה (התוספת השלישית לחוק)
486.....	5. קביעת סכום העיצום הכספי (התוספת הרביעית לחוק)
487.....	6. הפחתת סכום העיצום הכספי
487.....	7. חוק הפיקוח על קופות גמל
487.....	8. חוק הייעוץ
489.....	9. חוזר 2013-9-20 ניהול סיכוני ציות בגופים מוסדיים
490.....	10. תחולת סדר הדין האזרחי בהליך ערעור על החלטה להשית עיצום כספי
490.....	11. תחולת סדר הדין הפלילי
491.....	פרק ד': הממשק בין חוקי האכיפה השונים
491.....	1. דיני הגבלים עסקיים והפיקוח על ביטוח
492.....	2. הליך מינהלי נגד נושא משרה בכירה בתאגיד בנקאי ובגוף מוסדי
495.....	פרק ה': הלכה הפסוקה
495.....	1. בג"צ 7721/96 - שמאי בית
495.....	2. הסדר המוסכים כהסדר כובל
496.....	3. האם פוליסת הביטוח הקבועה בתקנות הפיקוח מפצה גם על ירידת הערך אשר נגרמה למכונית עקב תאונת דרכים?
497.....	4. חוזה ביטוח עבור שני כלי רכב שנגנבו
500.....	5. מקום בו הוכיחה המבטחת כי המבוטח מסר עובדות בלתי-נכונות או כוזבות וכי הוא עשה כן בודעין, ואין ידועות העבודות הנכונות לאישורן, הרי שיש לראות במבטחת כמי שהוכיחה לכאורה את קיומה של כוונת המרמה
501.....	6. נזק שאינו מכוסה בפוליסה - סנקציה בגין תשלום תגמולי ביטוח באיחור - התביעה נדחתה
504.....	7. בהוספת סעיף 28א לחוק הביטוח הביע המחוקק רצונו להרתיע את חברות הביטוח מלהשהות את ביצוע חיוביהן שאינם שנויים במחלוקת

8. הנתבעת בחרה "לשבת על הגדר" ולא נקטה עמדה ברורה בנוגע לחבותה הביטוחית כלפי התובע ולא לקחה חלק פעיל בייצוגו בהליך הבוררות - פוליסת אחריות מקצועית של אדריכל 505
9. עסק או אדם הכורת פוליסת ביטוח מניח שבמקרה של התרחשות מקרה ביטוח ישולמו תגמולי הביטוח בתוך זמן סביר 507
10. הוכחת טענת הנתבעת באשר לאי-סבירות היקף הנזק 508
11. מה הדין כאשר מקרה הביטוח אירע לפני שנתבטלה הפוליסה 509
12. במקרה הנדון - אין מדובר ב"עניין מהותי" 509

חלק ד': תביעות פיצויים בנזקי רכוש לפי חוק מס רכוש וקרן פיצויים, התשכ"א-1961 511

- פרק א': סעיפים 35 עד 70 לחוק מס רכוש וקרן פיצויים 511
- פרק ב': תקנות מס רכוש וקרן פיצויים (תשלום פיצויים) (נזק מלחמה ונזק עקיף) (הוראת שעה), התשס"ז-2007 519
- פרק ג': תקנות מס רכוש וקרן פיצויים (ערעורים), התשל"ג-1972 .. 521
- פרק ד': תקנות מס רכוש וקרן פיצויים (נוהל וסדרי דין בועדות ערר), התשל"ט-1979 523
- פרק ה': חקיקה נוספת - רשימה 527
- פרק ו': ההלכה הפסוקה 529
1. אופן הוכחתה של הזכאות לפיצוי בגין נזקים עקיפים במקרים של מצבים מלחמתיים מתמשכים לפי חוק מס רכוש וקרן פיצויים 529
 2. אין הצדקה להפלות בין נזקי פעולת איבה אחת לאחרת, בכל הקשור לפסיקת פיצוי בהתבסס על חזקה עובדתית 531
 3. אין לגזור גזירה שווה בין חשש כללי וערטילאי מפני פעולת איבה, לבין חשש ממשי המבוסס על מידע קונקרטי 533
 4. בקשות רשות ערעור בשאלות מס רכוש תידונה ב"גלגול שלישי" רק כאשר מדובר בבעיה משפטית כבדת משקל 534
 5. צמצום זכות התחלוף לפי סעיף 62 לחוק חוזה הביטוח, כך שתחול רק כלפי צד שלישי החייב בנזיקין, יפטור מגוון צדדים שלישיים, מלבד המדינה, מחבותם כלפי המבוטח 536
 6. משעניינה של העותרת יידון בקרוב על-ידי הערכאה המוסמכת בהתאם לתקנות מס רכוש, אין מקום כי בית-המשפט ידון, במקביל, בעתירה, העוסקת באותו עניין בדיוק 538
 7. בנסיבות מתאימות תשלם חברת ביטוח למבוטח על-פי הפוליסה ואחר כך תשיג על הקביעה כי לא מדובר ב"נזק מלחמה. ככל שתצלח המשוכה ויקבע כי מדובר ב"נזק מלחמה" תוכל חברת הביטוח להיכנס בנעליו של המבוטח לפי עקרון הסובר וגציה 538

8. המבחן להגדרת קבוצת השוויון הרלוונטית ייקבע על-פי תכליתה של הנורמה ועל-פי מהות העניין ונסיבותיו, באופן שיעמיד את העדפתה של קבוצה אחת על פני כל הקבוצות האחרות, על שיקולים ראויים.....	541
9. משלא עמד המבקש בנטל המוטל עליו להוכיח כי מדובר בפעולת איבה, אף לא בראיות נסיבתיות הרי שאין עניינו נופל בגדרי החוק ומשכך אינו זכאי הוא לפיצוי.....	546
10. הענקת פיצוי לעותרת בגין נזקים אלה שאירעו לאו דווקא ב"איזורי ספר" היתה מחטיאה, איפוא, את המטרה העומדת ביסוד החוק.....	546
11. מתן פיצוי לבעלי נכסים המצויים אמנם באזורי ספר על-פי רשימה שאומצה בחוק, בגין פעולת איבה שפגיעתה אינה פועל יוצא של היותם ישובי ספר כאמור, היתה מהווה הרחבה שאינה מסתברת של הזכאות.....	548
12. הגם אם קמה למשיבה עילה לטעון טענת "הליכים תלויים ועומדים", הרי שנוכח הפגיעה הקשה במבקשת, שאינה זוכה לקבל פיצוי במשך זמן רב בגין הנזקים שנגרמו לה חרף העובדה שדאגה לבטח את עצמה מפני נזקי רכוש-אין לקבלה.....	549
13. התופעה שפורצים וגנבים מנצלים מצב מלחמתי שבו תושבים נוטשים את בתיהם לשם ביזה, היא תופעה ידועה ואין ספק שהיא אחד מהסיכונים של מצב בו מתבצעות פעולות מלחמה.....	550
14. הרחבה של חוק הפיצויים, באופן שיכלול גם נזקים המתרחשים בעקיפין כתוצאה מחשש לפעולות מלחמה או פעולות איבה, אינו עולה בקנה אחד עם מגמה זו של המחוקק.....	552
15. על החלטתה של ועדת הערר ניתן להשיג לבית-המשפט המחוזי רק "בבעיה משפטית", כאמור בתקנה 12א לתקנות הפיצויים.....	554
16. ההסדר הנורמטיבי שביסוד חובת הפיצוי על-פי חוק הפיצויים הוא הקשר הסיבתי ההכרחי בין האירוע המלחמתי לבין הנזק העקיף שפיצויו נתבע.....	555
17. אין להפריד בין הבעלות על המגרש לבין הזכות לבנות עליו תוך ניצול זכויות הבניה - הרוכש בעלות במקרקעין רוכש גם את זכויות הבניה שעליהן שכן אלו נובעות מן הבעלות בקרקע עצמה.....	556
18. הוראת השעה הותקנה בעוד תותחי המלחמה רועמים ותכליתה היתה לתת מענה פיצוי מהיר ופשוט לתושבי המדינה שסבלו מפגעי המלחמה.....	557
19. חובת ההנמקה היא מרכיב יסודי וחיוני בעשיית משפט וצדק.....	558

20. אין לדרוש כי כל אזרח שניזוק נזק עקיף ביישוב ספר בעתות מלחמה יציג בפני המנהל או בפני הוועדה ניתוח מקרו ומיקרו כלכלי מקיף וממצה על-מנת להראות כי נזקו נגרם דווקא כתוצאה מהמלחמה.....	560
21. נקבע בפסק-הדין כי ההכרעה בשאלה שבמחלוקת דורשת לא רק את בחינת סיבת הנזק ברגע הפגיעה, כי אם בחינת כלל הנסיבות שאפשרו את הפגיעה, אין בכך כדי להתיר למשיב להרחיב את חזית המחלוקת לטענות שלא נטענו מבראשית ולועדת הערר לחרוג מהאמור בפסק-הדין מנגד.....	562
22. הגשת תיקי תביעה פיקטיביים ועבירות מס - השמאי זוכה.....	564
23. הנמקת ההחלטה וההתייחסות לראיות השונות שהובאו בפני המשיב והוועדה נדרשות במיוחד במקרה בו קיימת דרישה מיוחדת לבחינת ראיות נסיבתיות בשל הקושי הקיים ברוב רובם של המקרים להוכחת המניע שביסוד הפעולה שגרמה את הנזק לרכוש.....	566
24. הדיבור "בעיות ביטחוניות" הוא בעל מרקם רחב והוא מאפיין היבטים רבים מהחיים בארץ. אין בו כדי לספק הדרישה קונקרטית ל"פעולות איבה", שהיא תנאי לקבלת פיצוי.....	567
25. העובדה שהניזוקים הינם תושבי ישראל ואפילו העובדה כי הינם משרתים או שירתו בעבר את כוחות הביטחון של מדינת ישראל, אינה מספקת כדי למלא היסודות הנדרשים בחוק הפיצויים.....	570
26. חוק הנזיקים האזרחיים קובע כי, פעולת לחימה או אף פעולה שאינה לחימה, הכרוכה בסיכון לחיים או לגוף, שנעשתה לתכלית של מניעת טרור, מעשי איבה והתקוממות מקימה למדינה סייג לאחריות בנוזיקין.....	571
27. התובע נזק במסגרת סעיף 35 לחוק הפיצויים, נדרש לנטל השכנוע השגור בהליך האזרחי, הוא מאזן ההסתברויות.....	573
28. סמכות ערכאת הערעור מצומצמת לדיון בטענות שהן בגדר בעיה משפטית. אין הדרך פתוחה לערער על קביעות עובדתיות של הוועדה, וכפי הקבוע בהוראת תקנה 12 א(א) לתקנות הפיצויים.....	575
29. הדרישה לפעולה קונקרטית היא המכניסה כל מקרה למעגל הסיכון שבגדר תכלית החוק, מאחר שהיא יוצרת קשר ברור ומוגדר בין האירוע הספציפי, פעולת האיבה או פעולת המלחמה, לנזק.....	576
30. החוק מאפשר מתן פיצוי מכספי הציבור, מה שמאפיין את ההיבט התקציבי, כאשר מקורו בקופה הציבורית, ולכן אינו יכול להתפרש במנותק מן האילוצים ומהמגבלות התקציביים.....	577
31. התחולה החוץ טריטוריאלית מוגבלת מעצם אופיו של ההסדר, כאשר המדינה, על דרך ההשוואה, היא המבטח. נתון זה מחייב מעמד של המדינה באותם שטחים. היינו, החזקה בשטח על-ידי המדינה או על-ידי רשות מטעמה.....	580

32. הוועדה היא גוף של המדינה, וגם כטריבונל שיפוטי מן הראוי שהיא תכבד הסכמים שהמדינה צד להם..... 582

33. השאלה מה תוכנו ומשמעותו של נטל הוכחה המוטל על בעל דין מסויים היא אכן בעלת אופי משפטי, שכן היא עוסקת בסוגיה הנוגעת לדיני הראיות..... 583

34. לא ייתכן שהוועדה, זמן הנמקתה, תימנע מהתייחסות להערות בית-המשפט המחוזי ותסתפק באמירה סתמית כי לא ראתה לנכון לשנות את מסקנותיה..... 584

35. היעדרה של תעודת בטחון אינה מונעת הוכחת טענות הנפגע באמצעות ראיות אחרות, ברם, משנתקבלה התוצאה כי אפשרות ההצתה לא הוכחה במידה הנדרשת על-פי ההליך האזרחי, וכי קיימים הסברים נוספים בעלי משקל זהה לסיבת השריפה, הרי שהמסקנה היא שהמערער לא הוכיח את תביעתו..... 585

36. הנמקה שאין בה התייחסות לראיות הספציפיות שהמערערות סבורות כי הן מוכיחות את טענתן אינה בגדר הנמקה הולמת..... 586

37. תכלית חוק מס רכוש הנה לתקן את נזקם של מי שאין להם כל מקור אחר זולת קופת הציבור להיטיב את נזקם. זאת בקרות האירוע שהחוק מכיר בו כעילה לפיצוי..... 588

38. ברי כי בקביעות עובדתיות, קיימת לועדת הערר, שהנה אכן בעלת מומחיות מיוחדת, עדיפות על פני ערכאת הערעור..... 590

39. אין להתערב בגובה ההוצאות שנפסקו לטובת המערער בהחלטת הוועדה, ובקביעותיה באשר להתנהגות המערער ובא כוחו בניהול הדיון בפניה. טענותיו של המערער, כי נימוקי הוועדה בפסיקת ההוצאות אינם נכונים עובדתית, אינן מעוררות בעיה משפטית, וגם הן אינן ראיות לדיון בערכאת הערעור..... 592

40. בנסיבות בהן עומד כנגד מניע האיבה, הנטען על-ידי המערער, מניע אחר, שאינו מזכה בפיצוי בהתאם לחוק מס רכוש וקרן פיצויים, והמערער אינו מספק הסבר ממצה מדוע יש להעדיף את מניע האיבה - הרי שדין תביעתו להידחות..... 594

41. הלכה היא, כי משהחליטה הערכאה הדיונית לסמוך את ידיה על מומחיותו של עד, ולהתייחס לחוות-דעתו כאל ראייה בעלת משקל, הרי שבהיעדרו של שיקול אחר, רציני ביותר, לא יבדוק בית-המשפט לערעורים מחדש את מומחיותו של העד..... 595

42. קיום יחסי שנאה ומשטמה, באופן כללי, אין די בו כדי להכניס את הגניבה לגדר הביטוי "עקב פעולות איבה נגד ישראל", כפי שנתפרש. יש להצביע על פעולות איבה ספציפיות שבזיקה אליהן נגרם הנזק..... 597

43. הואיל ומסקנת הוועדה היא מסקנה עובדתית, אין מקום לערעור עליה לפני בית-משפט של ערעור..... 598

44. הרי שלא היעדר ראיות ישירות בידי המערערים, כפי קביעתה של הוועדה, למיחותו של הגורם שהיה קשור בהצתה, היא שעמדה בעוכריהם. שהרי, גילוייו של גורם זה, היה בודאי מוביל להבנת המניע שהוביל לבצע את מעשה הפשע, ולחילופין, אי-גילוי, משמעו, אי-הוכחת המניע.....600	45. על הוועדה לבחון את תיק החקירה מנקודת המבט של ההליך האזרחי ולראות, האם מבחינת דיות ומשקל הראיות הכלולות בתיק החקירה הצליחה המערערת לעמוד בנטל ההוכחה המוטל עליה.....601
46. יש בראיות הנסיבתיות דכאן כדי להביא, בדרגת ההסתברות הנדרשת לצורך הוכחה במשפט אזרחי, למסקנה כי התאונה הינה "פגיעת איבה", כהגדרתה בסעיף 1 לחוק התגמולים.....602	47. ה"נושא בהוצאות שיקום הנזק" בהגדרת "ניזוק" בתקנה 1 לתקנות הפיצויים, הוא רק מי שהוא חייב בשיקום הנזק, או שהוא שילם את הנזק ללא כל תנאי וללא כל אפשרות תביעה להחזרת הסכום ששילם.....604
48. מס רכוש נועד להוות מכשיר לפיצוי מהיר ויעיל של נזקי מלחמה, לרבות פעולות איבה, ולכן הוא מתיחס רק לנזקים כאלה הניתנים להוכחה קלה ופשוטה.....605	49. נטל ההוכחה לביסוס הזכות לפיצוי מכוח חוק הפיצויים מוטל על מבקש הפיצוי.....607
50. בחינתן של "הנחיות מינהליות" צריכה להיעשות כבחינתן של החלטות שבשיקול-דעת של הרשות המינהלית. בחינתן של החלטות שבשיקול-דעת של הרשות נעשות בבית-המשפט העליון, בשבתו כבג"צ ולכן זהו גם הפורום הנכון והראוי לבחינתן של "הנחיות מינהליות".....608	51. נטל ההוכחה העיקרי כי מדובר ב"נזק מלחמה" שארע לרכב, כמשמעותו של מושג זה בחוק הפיצויים, מוטל על שכם מבקש הפיצוי, הוא המערער.....610
52. פירוש הפסקה "שיקום הנזק" שבהגדרת ה"נזק הממשי" חייב להעשות בזיקה להגדרת התיבה "נזק" וזה האחרון כולל פיצויים הן עבור "נזק מלחמה" והן עבור "נזק עקיף".....610	53. ביחסים שבין אזרח לבין רשויות המס ובכלל זה, החלטות בכל שאלה הכרוכה בקביעת החבות והיקפה חייבת להתברר בדרך המיוחדת שיועדה לה על-ידי המחוקק, וכפי האמור בסעיף 27 לחוק הפיצויים.....612
54. יש לנקוט בפרוצדורה הנקוטה בחוק הספציפי ובמקרה הנדון, חוק הפיצויים. באם לא ננקטת פרוצדורה שכזאת, דין התובענה להידחות על-הסף.....613	

55. על ועדת הערר לאפשר לבית-המשפט היושב בערעור לבחון האם שקלה את כל הקריטריונים אשר היו בפניה במסגרת החלטתה, ואם עשתה זאת מבלי שנפל פגם בשיקוליה 614

56. הדיבור "מעין בעל", שהוא למעשה בגדר בעלות קונסטרוקטיבית, נבחן אך ורק לפי הוראות סעיף 1(1)(ב) לחוק הפיצויים 616

57. סעיף 12 לחוק הפיצויים הדין בשווייה של קרקע פנויה קובע כי שווייה של קרקע יהיה שווי השוק שלה. הסעיף אינו מגדיר מהו שווי שוק, אך ניתן ללמוד זאת מסעיף 11 לחוק הפיצויים המגדיר שווייה של קרקע שעליה בניין, וקובע כי שווי הקרקע שניתן לקבל בעד הנכס כולו ממוכר ברצון לקונה ברצון 617

58. בשמיעת הערר לא תיזקק הועדה לכל נימוק שלא הוזכר בכתב הערר או בתשובה, אלא אם היא משוכנעת שהדבר דרוש למען הצדק 618

59. חובת הגשת הראיות, בפני ועדת הערר מוטלת על כל אחד מהצדדים. שכן, אין הוראה כללית בחוק, או בהלכה הפסוקה, שחובת הראיה על הנישום. אדרבא, בשיטה האדוורסרית הנהוגה, המבחן הוא, המוציא מחברו, עליו הראיה 620

חלק ה': תביעות בגין נזק רכוש ושמאי מקרקעין 623

פרק א': מבוא 623

פרק ב': שמאות מקרקעין - מושגי יסוד 625

1. שווי שוק 625

2. מחיר 626

פרק ג': קביעת שווי למטרות שונות 627

1. כללי 627

2. שומות למטרות שונות - דוגמאות 627

פרק ד': נתונים ראשוניים המשפיעים על שווי המקרקעין 629

1. מבוא 629

2. רשימת האיפיונים - נתונים 629

פרק ה': שיטות הערכה השונות של שוויים של מקרקעין 631

1. כללי 631

2. השיטה השיורית 631

3. שיטת החילוץ 631

4. השיטה ההשוואתית 631

5. גישת העלות 632

6. גישת ההכנסה או גישת היוון ההכנסות 633

7. היוון דמי השכירות כמודל הערכת שווי מקרקעין 633

פרק ו': הערכת מוניטין 635

1. הגדרת מוניטין 635

2. קנייניות המוניטין 635

חלק ו': תביעות רכוש - שמאות ימית, אווירית	
וחקלאית	637
שער א': תביעות רכוש ושמאות ימית	637
פרק א': מבוא	637
פרק ב': המשפט הימי וסמכות בית-המשפט	639
פרק ג': ביטוח ימי - מהות והגדרה	641
1. כללי	641
2. מבנה פוליסת ביטוח ימי	642
פרק ד': שטר מטען - הגדרה ומהות	645
1. כללי	645
2. כללי האג	645
פרק ה': תניית שיפוט זר	647
פרק ו': הדין הישראלי לעומת הדין הבינלאומי - חזקת ההתאמה	649
פרק ז': פקודת הובלת טובין בים	651
1. הדין	651
2. כללי	653
פרק ח': תמצית ההלכה הפסוקה	655
1. על המבטח להוכיח סבירות שיקוליו, קביעה התואמת את הכלל הראייתי הבסיסי במשפט האזרחי לפיו "המוציא מחברו עליו הראיה"	655
2. המסע שעורך בית-המשפט בבואו להחליט אם להתיר המצאה מחוץ לתחום, אינו מסתיים אף אם מתברר כי נתקיימו הנסיבות שבאחת מתקנות המשנה של תקנה 500 לתקסד"א	657
3. עניין גרשון, נקבעה ההלכה בעניין נטל ההוכחה בקרות מקרה ביטוח, כאשר המבטח טוען כי ידו של המבוטח היתה במעל	657
4. נטל ההוכחה בתביעת ביטוח ימי מוטל על המבוטח (התובע)	657
5. כלל, כאשר מבוטח מותיר שאלה פתוחה - על המבטח לבדוק עימו ולברר אם התשובה לא ניתנה בהיסח הדעת וישנה תשובה המניחה את דעתו, או שמא לא כן ואין התקשרות. לחלופין, בידי המבטח להמשיך בהתקשרות, תוך נטילת הסיכון ואובדן יכולת הביטול העתידית בכפוף לזכות הביטול בתוך 30 יום הקבועה בסעיף 7	658
6. הרשות בידי החברה שלא לקבל את ההצעה במלואה, אך ההגיונות האלמנטרית דורשת - בפרט כשמדובר כאן בחוזה - לגלות עיני המציע ולהסביר לו את ההבדל בין מה שביקש מהחברה ומה שזו קיבלה	658
7. מבטח הנכנס בנעלי המבוטח מכוח תחלוף, אינו הופך לצד שלישי כלפי המוביל הימי לעניין התיישנות	658

8. ביטוח כפל הוא על-פי רוב תוצאה של חוסר תשומת-לב מצד המבוטח.....	658
9. העדויות שבאו בפני בית-המשפט המחוזי מלמדות כי הובלתם של תפוחי האדמה נעשתה שלא בדרך המקובלת להובלת טובין מסוגם, לאמור: שלא בקירור ומבלי להבטיח איוורור יעיל. אשר-על-כן - חלה בהקשר זה "תנית הפטור" שבפוליסה, המתנה את תשלום הנזק בשל הנביטה בכך שההובלה נעשתה ב"אריזה מתאימה"; והכל מסכימים ש"האריזה" - קרי: תנאי החזקה באניה - היתה בלתי-מתאימה לתפוחי אדמה.....	659
10. האם המבטחת, שהיא חברת ביטוח שביטחה ספינה של התובעת בפוליסת ביטוח ימי, חייבת בתשלום תגמולי ביטוח לידי התובעת בגין נזק שנגרם לספינה בעקבות אירוע טביעה ופעולות חילוץ הספינה; או שמא הנתבעת חייבת בפיצוי שלא מתוקף הפוליסה בנסיבות המקרה. הדיון כרוך בבירור גדרי הכיסוי הביטוחי של פוליסת הביטוח, אחריות המבטחת בנוגע לעבודות החילוץ שבוצעו בפיקוחה, וזכאות המבוטחת לפיצוי בגין אובדן רווחים עתידיים.....	659
11. נטל השכנוע ונטל ההוכחה הוא על המבטחת הטוענת כי מקרה הביטוח נגרם בכוונה.....	659
12. בשל העלמת עובדות מהותיות משירביט נשמט הבסיס לחוזה הביטוח ואין לשירביט כל חבות לפצות את התובעת על נזקה בעקבות הטביעה.....	659
13. בפסק-הדין ב- ע"א 6260/97 פולסקה מורסקה נ' בנק נשיונל דה פריס-ניו יורק, פ"ד נז(5), 193, נקבע שהוצאת שטר מטען מעידה על כריתתו של חוזה הובלה בין השולח לבין המוביל, אך בפסק-דין זה לא נקבע שהסכם הובלה כזה מאפשר לראות במוביל החוזי, כקביעת בית-משפט קמא, כנושא "בזכויות ובחובת של מוביל ימי", כמשמען בפקודה.....	661
14. טביעתה של ספינה ותשלום תגמולי הביטוח.....	662
15. שטר מטען ממלא, מן הבחינה המשפטית, שלושה תפקידים: ראשית, הוא קבלה מאת המוביל לשולח המטען המעידה על מסירת המטען לרשות המוביל. שנית, הוא ראיה לחוזה הובלה בין המוביל לבין שולח המטען. שלישית, שטר המטען הוא מסמך קנייני המקנה למחזיק בו את הזכות לדרוש ולקבל את החזקה במטען הרשום בו.....	662
16. תכולת ביתו של התובע שנשלחה מישראל לניו יורק בהובלה ימית והגיעה לטענת התובע בחסר.....	662
17. מוביל חוזי או סוכן.....	663
שער ב': תביעות רכוש ושמאות אווירית.....	665
פרק א': מבוא.....	665

667	פרק ב': אמנת ורשה
667	1. כללי
668	2. חוק התובלה האווירית, התש"ס-1980 - אמנת מונטריאול
671	3. אמנת מונטריאול
673	פרק ג': אימוץ ההסדרה הבינלאומית על-ידי הדין הישראלי
675	שער ג': תביעות רכוש ושמאות חקלאית
675	פרק א': מבוא
677	פרק ב': ההלכה הפסוקה
	1. נזקים משני סוגים, שהיו מכוסים בפוליסה: אובדן יבול (כונה "אבדן כמותי") וסדקי גידול (הכוונה לסדקים בתפוחי האדמה שהפכו אותם לבלתי-ראויים לשיווק) - נזק זה כונה "אבדן איכותי"
677	2. על-פי חוזה הביטוח, נזק מוגדר כנזק לצמחי הנוי הגורם באופן ישיר ובלעדי לכך שצמח הנוי הפך בלתי-ראוי לשיווק אלא אם הוחרג במפורש
	3. השיווק הבודד והמזערי (200 פרחים) שביצעה התובעת כשבועיים לאחר קרות נזק הקרה לבורסה אחת בהולנד, אינו עומד בדרישת חוזה הביטוח על-פי לשונו ותכליתו
679	4. האם נזקים שנגרמו לתובע בוטחו בפוליסות ביטוח שהוצאו לתובע? ככל שזקקים אלה לא בוטחו, האם קמה חבות סוכן הביטוח לפצות את התובע בגין הנזקים שנגרמו לו?
679	5. נזקים שנגרמו לפלפלים שגודלו בשתי חממות בשטח של 32 דונם במושב בני ראם - אחריות חברת בקרה - אחריות יועץ ביטוח וחברת ביטוח זרה
681	6. תביעה כספית על-סך 250,000 ש"ח בגין אבדן בקר (11 עגלים, 13 פרות ו- 2 פרים) שנגרם לתובע כתוצאה מאירוע מחודש 04/12 של נזילת מים ממתקן הנתבעת הממוקם בסמוך לגדר המרעה של התובע
683	7. נזק עקב מכירת זרעי בצל פגומים
684	8. נזק לפרחים בעקבות קרה
684	9. נזקי משתלה כתוצאה מקרה - כיסוי ביטוחי
685	10. למגדל בקר נגרם נזק כלכלי כתוצאה מגניבות בקר. האם למושב בו הוא גר, למדינה או לקבלנים שביצעו עבודות חקלאיות בשדות המושב, אחריות לפצותו בגין נזקיו?
687	11. תביעה של חקלאי המגדל כרמים במושב פצאל שבבקעת הירדן, שהוגשה כנגד שני הצדדים לחוזה הביטוח, לפיו בוטחו כרמיו לעונת 2010 כנגד נזקי טבע
688	12. נזקים למטע עקב פיצוץ צינור
689	13. גניבת טלאים
690	